

Türkiye’de Uzaktan Eğitim Uygulamaları

Dilek Gözütok¹

Uzaktan eğitim tartışmalarının yoğun olarak yapılıyor olması, çocukların eğitim hakkının ihlal edildiğinin açıkça gözlenmesi, son on beş yıldan beri özellikle kamu kurumlarında verilen eğitim hizmetlerinin tartışılmakta olması, bu konuların “Eğitim Bilimleri Bakış Açısı” ile incelenmesini gerektirmiştir. Bu yazıda başlangıcından bugüne Türkiye’de uzaktan eğitim uygulamalarına eleştirel olarak bakmaya çalıştım.

Henüz Türkiye Cumhuriyeti kurulmadan Maarif Şûrası’nı toplayan anlayış, eğitim konusunda çok çeşitli seçenekler üzerinde kafa yormuştur. Okuryazar oranı çok düşük ve posta hizmetlerinin çok kısıtlı olmasına karşın bu seçeneklerden biri de uzaktan eğitim olmuştur. Cumhuriyet, eğitimi bir ayrıcalık olmaktan çıkarıp eğitim görme fırsatını geniş kitlelere ulaştırmayı amaçlamıştır:

Muhabere Yoluyla Tedrisat 1933

Mektupla öğretim kurslarının düzenlenmesi düşüncesi 1939

İlk Millî Eğitim Şûrası’nda yaygın eğitim konusunun tartışılması 1941

İlk eğitsel radyo programı ‘Ziraat Takvimi’ 1951

Öğretici Filmler Merkezi (ÖFM) 1952

İstanbul Radyosu eğitici programları 1953

FONO Açıköğretim Kurumu 1954

Eskişehir İktisadi ve Ticari İlimler Akademisinde (EİTİA) Televizyon ve Eğitim Enstitüsü’nün kurulması 1973

Radyoyla eğitim merkezlerinin kurulması, Eğitsel radyo programı ‘Köyün Saati’, 1950-1960’lı

yıllarda çeşitli meslek elemanının hizmet öncesi ve hizmet içi mektupla öğretimi başlıca ve önemli uzaktan eğitim adımlarıdır.

Yükseköğretim önündeki yığılmayı önleme sözü ile 1973’te iktidara gelen hükümet, o yıllarda özerk olan üniversitelere yaptığı kontenjan arttırma teklifini kabul ettiremeyince MEB’e bağlı öğretmen yetiştiren kurumlar da uzaktan eğitime yönelmiştir. Bu amaçla 1974’te bir yandan gece öğretimine geçilmiş, diğer yandan Yaygın Yüksek Öğretim Kurumu (YAYKUR) kurulmuş ve 50.000 öğrenci uzaktan (mektupla) öğretmen yetiştirmek amacıyla kaydedilmiştir. Türk Eğitim Tarihine bu uygulama bir başarı-sızlık örneği olarak geçmiştir. Sınavlarda başarı gösterebilen az sayıda öğrenci gece öğretimine geçirilmiş, cumhuriyetin ilk yıllarından beri öğretmen eğitimine en başarılı öğrenciler sıkı elemelerden geçirilerek alınırken, bu uygulama ile öğretmen eğitimi nitelik kaybetmiştir.

1980-1995 yılları arasında Okul Radyosu, Anadolu Üniversitesi Batı Avrupa Açıköğretim Programları’nın başlaması, Fırat Üniversitesi’nin e-posta yoluyla uzaktan eğitim yapması, Açıköğretim Lisesinin kurulması, Anadolu Üniversitesi, Açıköğretim Fakültesinde Uzaktan Eğitim Anabilim Dalının kurulması ve Fırat Üniversitesi uzaktan sertifika programları uzaktan eğitimde kilometre taşları olmuştur. Böylece 1900’lü yılların sonlarında ilk, orta ve yükseköğretim düzeylerinde sınırlı ölçüde uzaktan eğitim verilmeye başlandığı söylenebilir.

2000’li yıllarda birçok üniversite (Bilkent, Ortadoğu Teknik, İstanbul Teknik, Anadolu, Fırat, Bilgi, Sakarya, Atatürk, İstanbul Üniversitesi) video konferans sistemi ile yurt dışı bağlantılı uzaktan eğitim çalışmalarını geliştirmiştir. Üniversitelere bağlı uzaktan eğitim merkezleri kurulmuş, Sertifika, Lisans, Ön Lisans, Lisans Tamamlama, tezli ve tezsiz Yüksek Lisans hatta Doktora programları açılmıştır.

Uzaktan eğitimde öğrenci ve öğretmen birbirinden ayrı mekânda, yüz yüze eğitimde ise öğrenci ve öğretmen aynı ortamdadır. Uzaktan eğitimin çok sayıda öğrenciye ulaşma, ulaşımı zor

¹ Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi E. Öğretim Üyesi, dgozutok@hotmail.com

olan yerlerdeki öğrenci ve öğretmene ulaşma, ucuza mal olma, öğrencinin kendi koşullarına uygun zamanda derse ulaşma, yüz yüze eğitime ulaşma olanağı olamayanlara ulaşma, Dünyanın değişik ülkeleri arasında eğitimsel iletişim kurma gibi avantajları vardır. Bunların yanı sıra dezavantajları daha çoktur:

- Eğitimde kullanılan araçlarda çıkabilecek problemler,
- Öğrencilerin bir kısmının uzaktan eğitim için gerekli olanaklara erişememesi (televizyon, bilgisayar, internet),
- İletişim alt yapısındaki yetersizlikler,
- Öğrenme sürecinde bireylerin yaşadıkları öğrenme güçlükleri,
- Öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeyinin düşüklüğü,
- Anında yardım görememe,
- Sorunun giderilmemesinden kaynaklanan öğrenme güçlükleri,
- Öğrendiklerinden akademik ve duygusal doyum sağlayamama,
- Kendi kendine çalışma alışkanlığı olmayan ve bu yeteneğini geliştirmemiş bireyler için planlama zorluğu,
- Laboratuvar, atölye gibi uygulama ağırlıklı konuların işlenmesindeki sınırlılıklar,
- Öğrenci sayısındaki fazlalık nedeni ile iletişimdeki sınırlılıklar çok önemli dezavantajlardır.

Bu dezavantajların etkilerini gidermek ya da azaltmak amacıyla uzaktan eğitim veren çok sayıda kurum, uzaktan eğitim sistemini kullanan öğrencilerine bazı derslerde yüz yüze danışmanlık hizmeti sunmuştur. Danışmanlık hizmetlerini bazen açık öğretim kurumları verirken, birçok şehirde “Açık Öğretim Dershaneleri” gibi eğitim sisteminde olmayan yeni bir korsan sektörün oluştuğu söylenebilir.

Eğitim, bireye bir konu ile ilgili bilgilerin bir iletişim kanalı ile sunulması değildir. Aynı anne babadan olan kardeşler, hatta ikizler bile benzer özelliklerinin yanı sıra birbirlerinden farklı özelliklerle dünyaya gelirler. Ailede, ben-

zer etkileşimlerle büyüyen, aynı okulda eğitim gören kardeşler birbirinden farklıdır. Eğitim süreci bebeğin dünyaya gelmesi ile başlar ve ailede, çevrede, örgün ve yaygın eğitim kurumlarında bazen amatör, bazen profesyonel ellerde bireyin kendini geliştirmesiyle yaşam boyu sürer. Eğitimin temel amacı, bireyin sahip olduğu yeterlikleri, kendisi, çevresi, ülkesi, dünyanın ve evrenin sağlığını, huzurunu, mutluluğunu korumak üzere, ülkesinin eğitim hedefleri doğrultusunda, evrensel değerler kapsamında en üst sınırına kadar geliştirmektir. Eğitim ve “eğitim programı, her bir öğrencinin birey olarak kişisel gelişimini destekleyerek demokratik bir toplum yaratmanın yoluysa, bireysel gelişimin ve demokratik topluma ulaşmanın sonu yoktur. Başka bir deyişle öğrenmenin ve gelişmenin sınırı yoktur”(Rüzgâr,2020). İnsanlar halen keşfedilmemişlerin keşfedilmesine yarayacak bu sınırsız gelişimin sağlanmasında yeni yollar, yeni yöntemler geliştirmelidir. Kuşkusuz bazı şeyler bir ekrandan, bir kitaptan, bir filmde, duyulan bir sözden de öğrenilebilir. Ancak eğitim bireyin bilişsel, duyuşsal, fiziksel ve sosyal yönden bir bütün olarak gelişmesidir. Her boyut bir diğerinin gelişimini olumlu ya da olumsuz olarak etkiler.

Her ülke kendi yönetim biçimine uygun eğitim sistemi yapılandırır. Tek elden yönetimlerde halkın eğitilmesi gerekli görülmezken demokrasi, ancak eğitim düzeyi yüksek, demokrasiyi yaşam biçimine dönüştürebilmiş yurttaşlara sahip olduğu oranda yaşar ve gelişir. Eğitilmemiş toplumlarda demokrasi kolaylıkla otokrasiye dönüşebilir. Yüz yüze eğitimde ne kadar başarısız isek uzaktan eğitimde daha başarısız olduğumuz anlaşılmıştır. Özel okulların bazıları yapılabileceğin en iyisini yaparken, bilgisayar, tablet, televizyon, internet gibi olanakları olmayan öğrenci nüfusunun neredeyse üçte biri yani altı milyon çocuk uzaktan eğitime ulaşamamıştır. Ulaşanların izlediklerinin eğitsel değeri başka bir yazının konusu olsun.